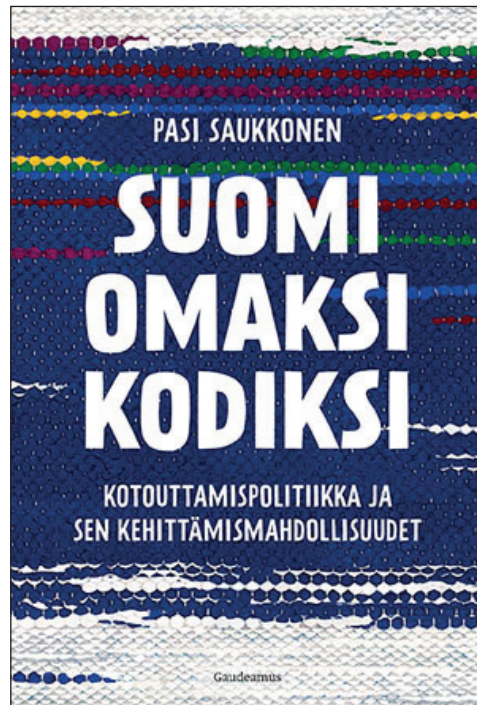

Kotouttamisen mahdollisuudet

Pasi Saukkonen (2020). *Suomi omaksi kodiksi: Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet*. Helsinki: Gaudemus. 271 s.

Maahanmuuttajien kotoutumisesta ja sen edistämisestä puhutaan paljon. Siksi onkin ällistyttävää, kuinka harva tuntee ilmiötä laaja-alaisesti ja osaa asettaa omat näkemyksensä osaksi laajempaa maahanmuuttajien uuteen maahan asettumisen prosessia. Pasi Saukkonen on yksi harvoista, ja viimeisimmässä teoksessaan hän tekee syväluotauksen suomalaiseseen kotouttamispolitiikkaan ja -järjestelmään.

Pasi Saukkosen *Suomi omaksi kodiksi: kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet* jakautuu kolmeen osaan. Kirjan alku käsittelee kotoutumisen teoriaa, kuvailee Suomen maahanmuuttotaustaista väestöä ja luo yleiskuvan suomalaisesta kotouttamispolitiikasta ja -toimista. Toinen osa koostuu 22:sta kehittämis ehdotuksesta. Kirjan lopuksi luodaan lyhyt katsaus tulevaisuuden haasteisiin. Saukkosen lisäksi kirjaan ovat kirjoittaneet, yhden kehittämis ehdotuksen kukin, Risto Karinen, Lilli Rasilainen, Hani Tarabichi ja Joonas Timonen.

Saukkonen määrittelee lähestymistapansa seuraavasti: "kotoutumisella viitataan niihin prosesseihin, joiden aikana pysyväisluontoisesti muuttanut ihminen löytää oman paikkansa olla ja toimia. Kotouttaminen taas tarkoittaa niitä kehityskulkuja tukevia julkisen hallinnon toimenpiteitä" (s. 17). Ilmiön jakautuu rakenteelliseen, kulttuuriseen, vuorovaikutukselliseen ja identifioivaan kotoutumiseen. Kovin laajaa katsausta erilaisiin kotoutumisteorioihin Saukkonen

ei kirjassa tarjoa, vaan lähinnä tyytyy kuvailemaan oman teoreettisen perustansa. Valittu näkökulma toimii teoksessa hyvin.

Suomen maahanmuuttotaustaista väestöä Saukkonen tarkastelee sekä itse maahanmuuttaneiden että heidän lastensa kautta. Saukkosen perustelee kahden sukupolven valintansa sillä, että maahanmuuton pitkäaikaiset vaikutukset ja asettumisprosessin (so. kotoutumisen) onnistuminen näkyvät parhaiten maahanmuuttaneiden lasten kautta. Varsinainen maahanmuuttotaustaisen väestön kuvaus on tuttua asiaan perehtyneille, eikä juuri tuo uusia havaintoja esiin. Kotoutumisen onnistumisen kannalta Saukkosen näkemys on suunnilleen seuraava: monilla on mennyt varsin hyvin, mutta osalla on suuria vaikeuksia löytää paikkansa. Hankalinta tilanne on monilla pakolaistaustaisilla ja heidän lapsillaan.

Kirjan ehkä tärkein anti on kuitenkin suomalaisen kotouttamispolitiikan ja -järjestelmän esittelyssä (s. 60–126). Kotoutumisen edistämisen politiikka on uusi yhteiskuntapolitiikan muoto Euroopassa, joka on myös kehittynyt varsin paljon viime vuosikymmeninä. Suomalaista kotouttamispolitiikkaa ja sen yleisiä tavoitteita Saukkonen pitää hyvänä, mutta ideaaleista on pitkä matka käytäntöön. Saukkonen käyttää *kotouttamisen supilon* metaforaa kuvatakseen, miten yleiset politiikan tavoitteet vähitellen jalkautuvat paljon alkuperäistä suppeammassa muodossa käytännön tukitoimiin ja toiminnaksi.

Näin ollen ideaalin ja käytännön välillä on suuri ero, joka korostuu vielä, kun katsotaan, kuinka vaatimattomia monien tavoitteiden saavuttamiseen osoitetut resurssit ovat.

Kotouttamisen kuvaaminen selkeästi ja yksinkertaisesti siten kuin sitä Suomessa toteutetaan, on ilmeisen haastavaa. Kotouttaminen on järjestetty poikkihallinnollisesti, jota yhdessä paikassa tehdään osana normaalityötä ja toisessa erityispalveluina. Vastuuviranomaisia on lukuisia. Yhden yksilön kohdalla kotouttamistoimet saattavat vaihdella paljonkin ajassa, jonka lisäksi myös käytännön toteutukset ovat välillä muuttuneet. Saukkonen nostaa esiin opetus- ja kulttuuriministeriön keskeiseen rooliin, sillä koulutusinstituutit osallistuvat monin eri tavoin maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen. Paikallisella tasolla lisähaasteen tuo se, että valtion (esim. työhallinto) ja kuntien (esim. koulutus, sosiaalityö) järjestämät palvelut kohdistuvat samoihin yksilöihin, mutta niiden koordinointi ei ole aina helppoa ja vaatii joka tapauksessa monialaista yhteistyötä.

Monialainen ja monimuotoinen kotouttamispalvelujen toteutus, joka osin toteutetaan laajalti kilpailutetussa muodossa (esim. kotouttamiskoulutukset), vaatisi kehittämiseen mittavan tietopohjan, joka on monilta osin puutteellinen. Lisäksi maahanmuuttajapalvelujen laajamittainen kehittäminen ja osin myös toteutus määräaikaisten hankkeiden kautta luo hankaluuksia toimintojen jatkuvuudelle ja niiden priorisoinnille eri hallinnonalojen toiminnassa. Kaiken kaikkiaan nykyinen tilanne on johtanut siihen, ettei ilmeisesti kenelläkään ei ole tarkkaa ymmärrystä siitä, kuinka kotouttaminen Suomessa tarkkaan ottaen toimii. Poikkihallinnollisen yhteistyön edistäminen esimerkiksi tietoperustan parantamiseksi ei tunnu olevan kenenkään vastuulla. Tilanne on siis kaikin puolin varsin hämmentävä. Kotoutuminen on yhteiskunnallisesti tärkeä poliittinen kysymys, mutta tarkkoja vastauksia sen nykytilasta ei ole saatavilla kuin hyvin yleisluontoisessa muodossa. Toivottavasti asiaan saadaan muutos.

Kirjassa on myös suuri määrä kehittämissuhteita, joilla nykyistä tilannetta voitaisiin parantaa. Niiden johtajatuksena on, että ei ole yhtä mallia tai keinoa, jolla puutteita voisi korjata, vaan on tehtävä lukuisia erilaisia toimenpiteitä. Kyseessä on koko suomalaista hallintokoneistoa koskeva asia, jota ei ole edes tarkoituksenmukaista säilyttää yhden toimijan vastuulle. Koska suuri osa maahanmuuttajista asuu suurilla kaupunkiseuduilla, on näillä kaupungeilla erityisen merkittävä rooli. Joka tapauksessa kotout-

tamisjärjestelmä tulisi saada läpinäkyvämmäksi ja vakinaistaa niitä toimintoja, joiden hankeperusteisuudelle ei ole käytännön perusteita. Läpinäkyvyydellä ja paremmilla seurantamittareilla voitaisiin myös kohdentaa käytössä olevat resurssit nykyistä paremmin. Toki on syytä muistaa, että viime kädessä kotouttava toiminta on investointi tulevaisuuteen, eli käytettävät varat tulisi suunnata tämä mielessä.

Kirja tarkastelee kotoutumista ja kotouttamista pääsääntöisesti melko Suomi-lähtöisesti. Esimerkiksi EU-näkökulma, joka tulee esiin lähinnä kotouttamista tukevien rahastojen esille tuomisena, on vähäisessä roolissa. EU:lla on kuitenkin hyvin merkittävä vaikutus sekä suomalaisen maahanmuuton muotoutumiseen nykyiselle esimerkiksi EU:n sisäisen vapaan liikkuvuuden kautta, että poliittisen oppimisen keskeisenä viiteryhmänä. Lisäksi kotoutumiseen läheisesti liittyvä yhdenvertaisuuspolitiikka on tullut Suomeen Euroopan unionin myötä. Toki kirja on jo nykyisellään niin monipuolinen ja -polvinen, että nykyistä laajempi näkökulma olisi vaatinut korkeamman abstraktiotason.

Kirjasta puuttuvat suureksi osaksi myös maahanmuuttajien ylijärjestykset ja vuoden- tai elämänsykliin liittyvät asumisjaksot ulkomailla. Saukkonen on toki näistä tietoinen, mutta ne jäävät paitsioon Suomi-keskeisen näkökulman alle. Monipaikkainen elämä olisi muutoinkin ollut kiinnostava näkökulma, sillä Suomen kotikuntamalli, jossa yksilöllä on lähtökohtaisesti yksi asuinkunta, luo monenlaisia haasteita monipaikkaisen elämän tavoittamiseen tilastoinnista alkaen. Yksityiskohtana myös mainittakoon, että hakemisto olisi ollut hyvä lisä teokseen, sillä lukuisten yksityiskohtien jäljittäminen olisi näin jälkikäteen huomattavasti helpompaa.

Kokonaisuudessaan *Suomi omaksi kodiksi: kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet* on pienistä puutteistaan huolimatta mielestäni sekä paras että tärkein maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä kirjoitettu teos Suomessa. Kirja osoittaa hyvin, miksi nykyinen kotouttava toiminta on varsin sekavasti järjestettyä, missä sen kipukohdat sijaitsevat, ja mitä voi olla odotettavissa lähivuosikymmeninä. Mielestäni kaikkien maahanmuuttopalvelujen kehittämistä tekevien ja maahanmuuttotutkimusta Suomessa tekevien olisi syytä tuntea tämä kirja. Eikä olisi pahitteeksi, jos aiheesta kiinnostuneet poliitikot myös perehtyisivät siihen.

Tuomas Martikainen
Dosentti, Turku